

Наталія Кондель-Пермінова

кандидат архітектури, завідувач відділу дизайну
й архітектури ІПСМ НАМ України

Nataliya Kondel-Perminova

Candidate in Architecture, Head of the Department
of Design and Architecture of the Modern Art Research
Institute of the National Academy of Arts of Ukraine

e-mail: nnkp@i.ua | orcid.org/0000-0001-9512-4783

Олександра Халепа

молодший науковий співробітник відділу дизайну
й архітектури, ІПСМ НАМ України

Oleksandra Khalepa

junior researcher, Department of Design and Archi-
tecture of the Modern Art Research Institute of the
National Academy of Arts of Ukraine

e-mail: khalepa@mari.kiev.ua | orcid.org/0000-0002-6104-0132

Роль арт-девелопера у розвитку сучасних мистецьких практик

The Role of Art Developer in the Formation of Contemporary Art Practices

Анотація. Наповнення просторів занедбаних промислових територій новим змістом є актуальною проблемою сьогодення. Успішний редевелопмент постіндустріальних локацій, придатних для розгортання новітніх мистецьких практик, можливий за мультивекторної практики діяча нового типу — арт-девелопера, поняття якого вводиться до наукового обігу. Діяльність арт-девелопера розглядається як особливе мистецтво мікшування і виконання низки функцій, притаманних, зокрема, куратору, арт менеджерові й девелоперу. На прикладі авторського експериментального проекту арт-резиденції «Карбон» (Київ) проаналізовано основний зміст роботи арт-девелопера, яка розгортається у проектному підході і складається з трьох основних стадій: концепція — проект — реалізація. Викладено мистецькі напрацювання у різних творчих форматах, апробованих в арт-резиденції «Карбон».

Ключові слова: куратор, арт-девелопер, арт резиденція «Карбон», експеримент, проект, мистецтво нових медіа.

Постановка проблеми. На межі ХХ–ХХІ століть пострадянські міста України зазнають істотних змін, зумовлених нівелюванням ролі промисловості як провідного чинника урбаністичного розвитку. Посилюється суспільна увага до занедбаних промислових територій, до численних спустошених будівель заводів, фабрик, складів, суднобудівельних доків. Все більше унаочнюється проблема введення їх у контекст сучасного міського життя. Переважна більшість фахових пропозицій стосовно подальшого використання постіндустріальних об'єктів стосується лише робіт з їхньою матеріальною «оболонкою». Тоді як наповнення просторів промислового спадку новим змістом, інтегрування культурно-мистецьких практик у середовище індустріальних споруд виходить за межі фахових розглядів.

Світовий досвід містить чимало доказів альтернативного застосування «старого прому» як сучасних

публічних просторів та осередків креативних індустрій. Є. Власенко наводить низку чинників привабливості постіндустріальних просторів, а саме «гнучкість і відсутність необхідності у великих капіталовкладеннях, що розширює можливості використання простору та позначається на доступності послуг, надаваних у ньому, для широкого загалу. Окремий чинник — наявність певної ініціативної групи (організації, територіальної спільноти або субкультури), що виступає ідеологом і двигуном простору, навколо якого формується аудиторія користувачів простору. Саме таких «стрижневих» спільнот часто позбавлено проекти нових просторів, що плануються у традиційний спосіб, через бізнесові та державні структури» [1, с. 259].

Розгортання масштабних трансформаційних процесів на колишніх промислових локаціях можливе за умов консолідації зусиль різних дієвців — митців,

кураторів, менеджерів, девелоперів, критиків, представників влади, бізнесу, громад тощо. У зв'язку з цим активується потреба у «синергетичному» діячі, мультивекторна діяльність якого є специфічним мистецтвом мікшування та виконання низки функцій, притаманних різним фахівцям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження проблем освоєння колишніх промислових просторів в Україні можна розглядати у двох підходах. Перший охоплює пошуки їхнього нового значення та функцій. Ідеться про розробки концепцій регенерації індустріальних територій, що мають різні передумови, різні ступені занедбаності. У цьому контексті посилюється увага до створення культурно-мистецьких кластерів як міських просторів із різноманітними функціями, які активовані цілодобово й цілодобово і де людина може бути як глядачем, так і активним учасником мистецьких подій. Концептуальні напрацювання видозмін промислових об'єктів на нові публічні простори, культурні зони та кластери найбільш результативно здійснюються у форматах воркшопів, до роботи в яких залучено значну кількість учасників. Серед прикладів — Міжнародний урбаністичний воркшоп «Фрунзе, 35 — переосмислюємо промзону» [2; 3].

У другому підході подається досвід освоєння новітніми мистецькими практиками колишніх індустріальних локацій, адже кожна з них потребує індивідуального розгляду, відповідної аналітики, розробки концепції та проєктів видозмін. На культурній мапі Києва й України визнаною флагманською структурою є «Мистецький Арсенал», освоєння занедбаного простору якого як всеукраїнського центру культурних ініціатив розпочалося у 2007 році з першого фестивалю ГОГОЛЬFEST. Фестивальний формат виявився найбільш дієвим і сприятливим для розгортання трансформаційних процесів. Так, ГОГОЛЬFEST став поштовхом до подальших дій стосовно наповнення альтернативними мистецькими акціями інших постіндустріальних зон Києва (ВДНХ, Теличка, Довженко-Центр, кіностудія ім. О. Довженка, арт-забуд «Платформа») [4; 5].

Залученню до життя міст «старого прому», потенційно вельми придатного для розгортання гри мистецтва із суспільними реаліями, суттєво сприяють експериментальні креативні практики [6]. Унаслідок взаємодії значної кількості людей (митців, кураторів, арт менеджерів тощо), перетину архітектурного і культурно-мистецьких просторів окреслюються нові вектори урбаністичного розвитку міст. Результати досліджень цих процесів висвітлено у працях М. Квона, Б. Тейлова, Е. Гарні, М. Лінгера, Д. Харлінга, Н. Гончаренко, Н. Мусієнко, О. Чепелик, П. Шугурова, Г. Фірсова, Н. Барсукової, П. Войницького, А. Контломанова, Д. Зайця та інших.

Мета статті: аналіз принципів засад мультивекторної практики діяча нового типу, спрямованої на редевелопмент постіндустріальних локацій, придатних для розгортання новітніх мистецьких практик, і введення до наукового обігу поняття «арт-девелопер».

Виклад основного матеріалу. Перетворення постіндустріальних локацій на культурно-мистецькі кластери є важливим і перспективним напрямом їхнього редевелопменту. Колишні індустріальні об'єкти мають чималі площі, значну висоту приміщень із великопрогоновим перекриттям, тому досить сприятливі для формування різних видів і форматів арт-практик, реалізації інтерактивних проєктів і численних експериментів. Приміром, відеомепінг можна демонструвати на великих стінах із максимальним розкриттям візуального задуму, те ж стосується й розробки та експонування інтерактивних скульптур. Віддаленість промзон від житла дає змогу розгортати тут саунд-арт-проєкти з максимальним розкриттям звучання звукових об'єктів. Крім того, постіндустріальні території досить значні і це є важливою умовою для реалізації численних проєктів і експериментів, поєднання різних медіарт-практик і наповнення великих просторів грою світла, тіні, звуку, форми, візуального ряду.

Дослідження іноземного та вітчизняного досвіду трансформацій колишніх індустріальних споруд й авторська рефлексія власних експериментальних робіт на постіндустріальних локаціях зумовили необхідність студіювання різнобічної практики діяча нового типу — арт-девелопера, і цю позицію пропонуємо ввести до наукового обігу. Діяльність арт-девелопера розглядається як особливе мистецтво мікшування і виконання низки функцій, притаманних, зокрема, куратору, арт-менеджеру й девелоперу.

Як і куратор, арт-девелопер перебуває в епіцентрі художнього процесу, сприяє розвитку мистецького середовища шляхом участі у розробці концепції проєкту, комунікації з авторами тощо. Кураторська іпостась арт-девелопера є провідною, тому він повинен добре знатися на специфіці кураторства, його динамічній класифікації (за Є. Герман): музейний куратор, незалежний куратор, куратор бієнале, перформативний куратор, новітні типи кураторства (постпрезентаційне, паракураторство). І, відповідно до кураторського фаху, постійно підживлюватися новітніми авторськими методами поза сталими класифікаціями [6].

Управлінська діяльність арт-девелопера є подібною до роботи арт менеджера, яка охоплює процес створення й просування арт-продукту. Серед функцій арт-менеджера — концептуальна розробка мистецької продукції, організаційно-управлінські дії, маркетинг, зв'язки з громадськістю та реклама, комерційна, фінансово-економічна й юридично-правова складові. Арт-менеджер здійснює значний вплив на формування громадської думки, суджень і смаків публіки. Його поле діяльності досить широке й різноманітне, як і види креативного продукту. Арт-менеджер формує процес створення мистецького проєкту, відповідно набирає виконавців, налагоджує роботу в команді, організовує логістику творів, візуальне оформлення проєкту. Зазвичай кураторські й арт-менеджерські функції є взаємообумовленими.

Постіндустріальні локації є майданчиками з нерухомим майном, тому у цей науковий дискурс вводиться

Загальний вигляд 13-го павільйону ВДНГ

позиція девелопера. Як відомо, девелопмент — розвиток територій, здійснення низки дій (проектних, будівельних тощо) з метою досягнення якісних змін земельних ділянок шляхом створення об'єктів нерухомості. На збільшення їхньої вартості і спрямована підприємницька діяльність девелопера. Тому позиція девелопера охоплює авторство ідеї (концепції) проекту, функції набувача земельної ділянки під забудову, інвестора, організатора процесів проектування, будівництво об'єкта, керуючого нерухомістю тощо.

Оскільки йдеться про постіндустріальні споруди, тобто існуючі об'єкти нерухомості, провідним є редевелопмент — процес їхнього перепрофілювання під інше призначення. Редевелопмент колишніх індустріальних об'єктів значно складніший, ніж девелопмент неосвоєних земельних ділянок. У таких ситуаціях девелопер має знайти відповідь на низку ключових питань, серед яких визначення ефективного напрямку подальшого використання нерухомості (знесення або реконструкція), розробка концепції (визначення нової якості об'єкта нерухомості й кола його майбутніх користувачів). Далі, за наявності концепції, схема редевелопменту передбачає проведення переговорів з потенційними орендарями з метою визначення їхніх інтересів. За потребою проводиться коригування концепції і далі відбувається розробка проектною документації, здійснюються будівельні роботи і оновлений об'єкт нерухомості вводять до експлуатації.

У цьому контексті основним змістом діяльності арт-девелопера (яка розгортається у проектному підході і складається з трьох основних стадій: концепція — проект — реалізація) є креативний редевелопмент постіндустріальних об'єктів із потужним застосуванням мистецьких практик.

На першій, концептуальній стадії визначають нову якість об'єкта нерухомості і коло майбутніх користувачів. До цих робіт арт-девелопер залучає спільноти¹, організовує групову роботу та публічну комунікацію. На цій стадії

¹ Спільноти — це групи людей, діяльнісно об'єднані навколо спільних ідей, цінностей. Існує кілька типів спільнот: локальна (що гуртується навколо певної локації або місця проживання), тематична (навколо певної теми або проекту), тимчасова (залежить від часу спільного перебування), по інтересам (різноманітні гуртки, клуби тощо).

він переважно виконує функції *фасилітатора* й, відповідно до особливостей ситуації, застосовує той чи інший формат комунікації. Після проведених досліджень на різних локаціях України експериментально визначено кілька ефективних форматів взаємодії спільнот, серед яких провідним є фестиваль, що охоплює низку інших видів взаємодії: майстер-клас, тренінг, публічна лекція, вебінар, форум, конференція, воркшоп. Ці формати дозволяють оперативного розгортати експериментальні майданчики й за короткий термін розкривати креативний потенціал спільнот.

На другому етапі опрацьовують арт-девелоперський проект із чітким визначенням напрямів, форматів діяльності та необхідних ресурсів. Зміст третього етапу — реалізація наявного й узгодженого проекту. У підсумку колишні промислові локації перетворюються на «третє місце»² для арт-спільнот і відвідувачів. Поняття «третє місце» розглядається у контексті креативних індустрій, нових форм діяльності з притаманним їм застосуванням й органічним поєднанням знань, інформації і творчості. Креативні індустрії, для яких головною цінністю є ідеї (концепти), нівелюють межі між країнами, наукою та мистецтвом і найбільш виразно проявляються у міському середовищі. Їм притаманні культурна й етнічна різноманітність, акцентування на унікальності кожної локації, орієнтація на малий бізнес.

Особливості арт-девелоперського проектування

Виокремлені особливості діяльності арт-девелопера є результатом аналізу виконаних О. Халепою впродовж 2014–2020 років низки експериментальних робіт на різних постіндустріальних локаціях України. Найбільш показовим у цьому сенсі є авторський арт-девелоперський проект «Карбон». Концепція пристосування 13-го павільйону ВДНГ (Національний комплекс «Експоцентр України») під арт-резиденцію (автор О. Халепа) була опрацьована на конкурсних засадах після завершення десятого фестивалю ГОГОЛЬFEST–2017. Пропозиція була визнана найкращою й рекомендована до реалізації.

Павільйон № 13 (далі локація П13), початкова назва якого — «Вугільна промисловість», є спорудою з двома поєднаними частинами: надземною та підземною. Підземна частина вирішена у вигляді макета шахти з двома паралельними галереями завдовжки 55 м і заввишки 2,5 м, двома поперечними 20-метровими штреками та місцями, де встановлено обладнання для добутку вугілля. Наземна частина — павільйон загальною площею 1800 квадратних метрів із великим заскленним фасадом.

Згідно з авторською концепцією ця локація мала перетворитися на платформу взаємодії діячів театру, синтезу сучасного мистецтва, медіа, музики, танцю, кіно тощо,

² Третє місце» (англ. *the third place*) — частина міського простору, яка не пов'язана з домом («перше місце») або роботою («друге місце»). Серед прикладів «третього місця» — кафе, клуб, бібліотека тощо.

тобто на арт-резиденцію — мультифункціональний простір, де люди, об'єднуючись у групи, обмінюються ідеями, думками, знаходять партнерів для імплементації інноваційних проєктів.

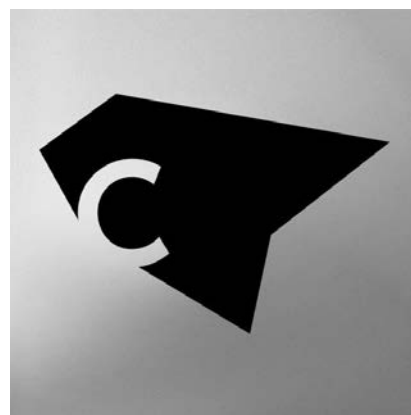
Концепція опрацьована на чотирьох рівнях. На першому (локальному), арт-резиденція представлена як художня модель ВДНГ — простір для розвитку особистості, культурного дозвілля, як середовище для формування ідей і розвитку талантів. Це територія, де створюються нові цінності, каталізатор примноження культурного капіталу країни — інвестиція у процвітання й добробут майбутніх поколінь. Також передбачалася взаємодія арт-резиденції з усіма кластерами локації із залученням до спільних проєктів ВДНГ.

На другому, загальноміському, рівні (м. Київ), арт-резиденція замислювалася як потужний об'єкт міського культурно-мистецького поля. Шляхом об'єднання з іншими дружніми проєктами і мистецькими локаціями передбачалося створення системи зв'язків й обміну досвідом, інформацією та ресурсами. На міжрегіональному рівні (Україна) арт-резиденція мала виконувати роль драйвера інновацій та культурних індустрій, місця, що об'єднує різні регіональні культурно-мистецькі ініціативи, а також своєрідних «воріт» у країну для іноземних митців.

Для формування потужної арт-резиденції світового значення, налагодження взаємодії між українськими й іноземними митцями, створення сприятливого середовища для вироблення спільного мистецького продукту концепцією охоплено й міжнародний рівень. Серед провідних завдань арт-резиденції — популяризація спадщини і сучасної культури України, актуалізація українського мистецтва, співпраця з іншими вітчизняними й іноземними культурно-мистецькими інституціями, участь у міжнародних проєктах, виставкова, наукова і просвітницька діяльність.

Освоєння простору колишнього павільйону вугільної промисловості (П13), згідно з наявною концепцією, розпочалося під проводом арт-девелопера у листопаді 2017 року з формування спільноти, зацікавленої у розвитку локації, шляхом проведення кількох тестових мистецьких заходів, прибирання приміщень, здійснення спільнокоштом ремонтних робіт, розробки власного бренду «Карбон».

В основі бренду «Карбон» — назва хімічного елемента з атомним номером 6 (вуглець або карбон), який існує у кількох модифікаціях: алмаз, графіт, вугілля, сажа. Творення алмазів під дією високих тиску та температур метафорично втілено у найменуванні локації П13 як арт-резиденції «Карбон», де процес творення нових мистецьких подій та культурних продуктів відбувається на межі протилежностей: між темним і світлим, між вугіллям і алмазом, між поверхнею та підземеллям, між мейнстрімом і андеграундом. Цей процес «матеріалізується» у двох головних приміщеннях: «вугільній» шахті й «алмазній» галереї, між якими існує постійна комунікація і простір яких наповнюється мистецькими подіями.

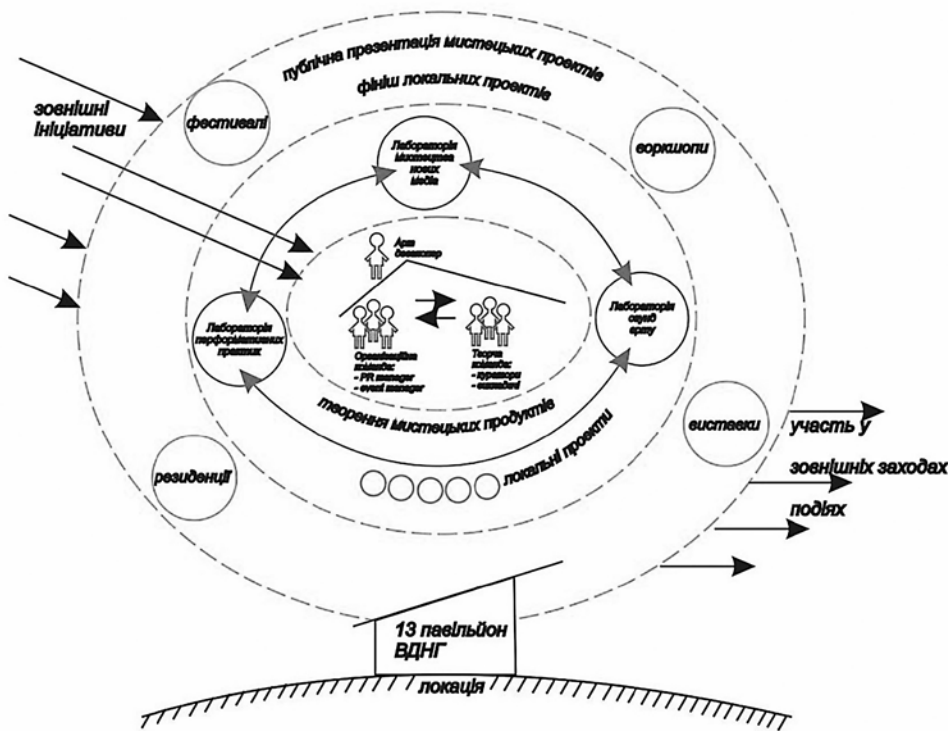

Логотип «Карбон»

Перший етап дій на локації П13 (листопад 2017 — листопад 2018) — час формування сприятливого середовища для прояву різних мистецьких практик, проведення низки експериментальних заходів з метою визначення головного напрямку діяльності арт-резиденції. Цей етап (за умов обмежених фінансових, часових та людських ресурсів) потребував від арт-девелопера особливих організаційних та управлінських зусиль і спонукав до потужної концентрації зусиль і прояву високого рівня креативності. Кожна подія відбувалася у форматі локального проєкту. Початкова ідея проведення заходу оформилася у концепцію під конкретних митців і представників спільноти локації. Проєкт кожного заходу (фестиваль, виставка, концерт, лекція, форум тощо) розробляли спільними зусиллями арт-девелопера і кураторів з урахуванням наявних ресурсів.

Унаслідок першого етапу провідним напрямом мистецької резиденції визнано медіамистецтво як таке, що доповнює події, підсилює інші мистецтва, відповідає сучасним творчим тенденціям і підкреслює образність та унікальність локації. Простір резиденції виявився потенційно придатним для формування мистецьких спільнот шляхом освіти (лабораторії) та просвіти відвідувачів мистецьких заходів П13, знайомства з творчими доробками митців. Низова мистецька ініціатива в особі арт-девелопера і сформованої навколо нього спільноти арт-резиденції «Карбон» набула певного досвіду, отримала перші мистецькі продукти, довела свою спроможність наповнювати змістом і видозмінювати постіндустріальний простір. На локації П13 проведено десять міжнародних подій, двадцять — колаборційних між діячами театру, сучасного, мистецтва, медіа, музики, танцю та кіно, з яких переважна більшість — для широкого загалу публіки. Кількість відвідувачів склала понад 10 тисяч осіб.

Річний експеримент на локації П13 павільйону ВДНГ засвідчив актуальність і перспективність концептуальної ідеї експериментального простору для розвитку новітніх мистецьких практик і гуртування творчих людей. Чіткіше окреслилися суспільні потреби стосовно розвитку мистецького потенціалу громадян, організації креативного дозвілля для різних вікових груп відвідувачів ВДНГ. Підтверджено місію арт-резиденції «Карбон» щодо створення простору для появи інноваційних художніх практик, самореалізації арт-спільнот і мистецької просвіти відвідувачів ВДНГ.

Зміст і структура
арт-девелоперського проекту
«Карбон»

Базові уявлення про зміст і структуру діяльності арт-девелоперського проекту «Карбон» представлено на схемі, в ядрі якої — взаємодія та співпраця двох команд: організаційної й творчої. Організаційна команда (арт-девелопер, адміністратор павільйону, дизайн-менеджер, технічний менеджер, івент-менеджер, фінрайзер, PR-менеджер, контент-менеджер, координатор волонтерів, фотограф, відеограф) проектує і просуває заходи, працює над перетворенням локації, супроводжує і забезпечує технічними ресурсами партнерів і резидентів, забезпечує порядок і безпеку. Творча команда (куратори лабораторій: медіаарту, саунд-арту, перформативних практик, куратори окремих проектів, викладачі) працює над створенням креативного продукту, який наповнює простір резиденції об'єктами різних видів мистецтва. Координацію й взаємодію обох команд забезпечує арт-девелопер.

Освітній напрям у діяльності арт-резиденції «Карбон», спрямований на самоорганізацію й розвиток творчих особистостей (на схемі — перше концентричне коло), представлений у форматі трьох арт-лабораторій: саунд-арт, медіаарт та перформативних практик. Кожна з них працює автономно і генерує навчальні події, проведення тематичних виставок і резиденцій для художників.

Інтегрування лабораторій, їхнє взаємне підсилення активностями, мистецькими продуктами відбувається під час фестивалів, воркшопів, всеукраїнських та іноземних резиденцій, інших заходів «Карбону» (друге концентричне коло на схемі). Це коло публічної презентації створених мистецьких продуктів і — фініш численних локальних проектів, який є важливою складовою проекту «Карбон», оскільки дозволяє гуртувати митців різного фаху, організувати креативне дозвілля відвідувачів.

Арт-резиденція «Карбон» є відкритою структурою для новітніх ініціатив, для участі у різноманітних зовнішніх заходах (третє коло на схемі). Ініціативи, що приходять ззовні, адміністративна команда аналізує, апробує в лабораторіях та, у разі відповідності напрямам резиденції, інтегрує у загальну концепцію «Карбону».

Локація П13 виявилася придатною для розгортання експериментальних пошуків як для мистецьких, так і для практик креативних індустрій, що й обумовило головний зміст арт-девелоперського проекту «Карбон». Здійснені заходи продемонстрували можливості як окремої реалізації кожної з цих практик, так і їхнього симбіозу. Особливість арт-резиденції «Карбон» — освітнє підґрунтя у вигляді навчально-мистецьких лабораторій, діяльність яких підтримується та супроводжується різними форматами публічних заходів. Створення лабораторій можливе за умови наявності кураторів.

Медіа-експериментальна лабораторія «Технології та Творчість», 2018

Домінантний напрям другого етапу діяльності «Карбону» — медіарт — отримав розвиток у відповідній лабораторії, в якій розгорнулося вивчення можливостей застосування новітніх технологій у різних мистецьких практиках. Крім того, велися цікаві розробки з саунд-арту й перформансу. Креативні здобутки (одинадцять арт-об'єктів) публічно представлено 1–17 лютого 2019 року на «Carbon Media Art Festival», а саме: інтерактивна світлова інсталяція «Інь і Янь» (авторка Оксана Бузяк); медіарт-об'єкт «Нурпомат» під авторством Лабораторії «Synestetica» платформи «Острів» (Київ); медіарт-об'єкт «Дескриптор» (автор Сергій Нежинський); лазер «Звук» (автор Андрій Бут); «Нейронна мережа» — інсталяція відомої мисткині медіарту Оксани Чепелик; інтерактивна інсталяція «Touch the surface» (авторка Дарина Горбачова); інтерактивне зображення «Кіт» (автор Павло Гончаренко) та низка інших робіт.

Серед мистецьких напрацювань у рамках проекту німецько-української резиденції «Re:main. Art residence», ініційованої арт-резиденцією «Карбон» і німецькою партнерською організацією «Trans-Media Akademie Hellerau» у просторі арт-резиденції «Карбон» (квітень 2019 року), презентовано саунд- та медіарт-інсталяції, VR-інсталяції й аудіовізуальні виступи наживо. Робота «Humans» (авторка Дарина Фес) занурює глядача у віртуальну реальність, у кімнату з фігурами гуманоїдів, які реагують на присутність людини, шепочуть певні слова і тримаються на близькій відстані один від одного. Глядач має пройти між ними, й у випадку, коли людина торкається зображення, воно зникає. З кожним новим глядачем дія починається заново. Ідея проекту полягає у тому, щоб зрозуміти наше сприйняття віртуальних об'єктів і фізичного тіла; викликати відчуття близькості й тривожності.

У роботі Anna Tea «Яке у тебе майбутнє?» досліджено думки відвідувачів про життя. Авторка пропонує глядачеві сконцентруватися на власних думках про життя і здібності: чи заперечуємо ми свої досягнення, чи визнаємо свій результат ще до того, як зробимо перший крок? Робота — магічна куля, запрограмована на дотик відвідувача.

Твір Ганни Мананкіни «Bloom — fade», який концептуально межує зі сприйняттям перетворень і формуванням відносин між органічними та цифровими системами, виконано у форматі відеопроєкції з використанням анімації. Роботу створено за мотивами оповідання В'єтнамської Вульф «Орандо», де головні героїні переросли в різні гендери. Авторська ідея полягала у просторовому спостереженні за іншими. У першій кімнаті — вертикальна коробка; коли глядачі дивилися всередину (зверху), перед їхніми очима стояв монітор з відео у реальному часі. Тим часом інші глядачі, що перебували у цій кімнаті, спостерігали проєкцію з відео у реальному часі з камери всередині цієї першої коробки.

Досвід перебування й відчуттів у віртуальній реальності надавала робота Катеріни Грьоссе. Глядач мав фізично увійти у створений автором чорний октаєдр і одягнути окуляри VR, датчики яких фіксували його пульс, дихання,

«Carbon Media Art Festival», 2019

напряму погляду і температуру. Камера «Kinect» відстежувала нахил верхньої частини тіла людини, внаслідок чого учасник переміщувався у віртуальному просторі вперед і назад, вліво і вправо. Коли людина вдихає, то «піднімається» вгору, коли видихає — «спускається» донизу. Динаміку змін визначає інтенсивність дихання глядача.

Дослідження взаємодії людини та цифрового світу у форматах *медіарт-перформансів* у 2019 році продовжено спільно з організаторами фестивалю сучасного танцю «Zelenka Fest». Обидва фестивалі (перформансу «Carbonarium» і сучасного танцю «Zelenka Fest»), об'єдналися під спільною темою «Тіло міста». У межах фестивалів на локації П13 відбулися події «Zelyonka SPACE UP» та «Pop Fabric» — серія виступів творчих колективів з Нідерландів і Америки, під час яких було продемонстровано твори саунд-арту, світлове шоу, танцювальний перформанс. Результат роботи лабораторії «Тіло міста» (що працювала спільно з «Zelenka Fest» з 14 травня по 7 липня 2019 року), у вигляді заключного шоу з використанням медіамистецтва, саунд-арту та перформативних і танцювальних практик, було презентовано 7 липня 2019 року.

У рамках проведення у 2019 році фестивалю «Carbonarium» відбулися два воркшопи з навчання та підготовки акцій перформансу: «Sculpture Park/Парк Скульптур: BBB Johannes Deimling workshop» (7–8 червня 2019) за участю іноземного куратора з Чехії Йоганеса Деїмлілінга. Воркшоп львівського колективу Live Art Lab «Межі присутності: школа публічного перформансу» (7–8 червня 2019) об'єднав п'ять митців, які у фіналі фестивалю презентували результати спільної взаємодії.

Саунд-мистецтво обрано одним із напрямів діяльності медіарт-резиденції «Карбон» після проведення на локації П13 експериментальної події «Kernspinn in Kyiv» (вересень 2018). Прослуховування й обговорення авторської музики стало підґрунтям для розгортання експериментальних пошуків у галузі мистецтва звуку. Незабаром, у жовтні 2018 року, відбулася подія «Модуль»⁸ (святкування другої річниці існування проєкту «Модуль лайв»), мікрофестиваль експериментальної музики, який відвідало понад 400 глядачів. Подія, в якій

було поєднано експериментальну сучасну музику та мейн-стримовий технонапрямок електронної музики, складалася з двох паралельних секцій — спільних виступів наживо віджеїв і саунд-артистів у великій залі та виступів наживо техноартистів у підземному просторі П13.

Результати проведеного заходу спонукали організаторів арт-резиденції «Карбон» і «Модуль лайв» до об'єднання й створення освітнього курсу «Мистецтво звуку та жива електронна музика». Курс, що тривав з 25 січня по 23 лютого 2019 року, завершився спільним концертом електронної музики учнів та менторів. Згодом на території П13 було влаштовано спеціальний майданчик для музичних експериментів у підземному просторі, на якому в рамках події «Burning Man Decompression Kyiv (official regional event)» у листопаді 2019 року відбувалася серія музичних виступів резидентів «Карбон». Подальша реалізація ініціативи була призупинена на півроку після переходу проекту «Модуль лайв» на іншу локацію. Однак була продовжена у серпні 2019 року започаткуванням саунд-арт-лабораторії під кураторством ініціативи «Dubteklab». У межах нової ініціативи розгорнуто експериментальне вивчення електронної музики та здійснення спільних експериментів учнів і викладачів лабораторії.

Мистецтво перевертілює фантазійні образи у конкретні зображення й ідеї, які іноді можна відчутти, почути, помацати і майже завжди побачити, тому найбільш дієвими стають практики залучення глядачів до активної участі у події, як, наприклад, фестиваль «Burning Man Decompression Kyiv (official regional event)», що відбувся у листопаді 2018 року на майданчику арт-резиденції «Карбон». Цінності та мета фестивалю й арт-резиденції гармонійно співвідносилися між собою і певною мірою вплинули на подальшу колаборацію мистецьких спільнот. Концептуальна основа фестивалю — перехід від глядацького споживання мистецького продукту до його творення разом з митцем, отримання мистецького досвіду,

коли глядач, якого автор включає в інтерактивну дію, стає суб'єктом мистецького твору.

Актуальну проблему інформаційної епохи — маніпулювання інформацією, продукування фейкових новин (на прикладі інформаційної складової Чорнобильської трагедії) засобами мистецтва було досліджено у просторі «Карбон» з 27 липня по 10 серпня 2019 року під час медіарт-резиденції «ARTEFACT: Chernobyl 33». Мета арт-проекту «ARTEFACT» (за участю міжнародних і українських митців) — залучення активних верств населення до актуальної проблематики свідомого споживання інформації, критичного мислення та зростання загального рівня медіаграмотності.

Під час події, на спільному майданчику взаємодії й діалогу, відбулася серія творчих дискусій, зустрічей, семінарів із вивчення медіарт-практик. Спільна творча робота висвітлювала не тільки події Чорнобильської катастрофи, а й зробила видимим технічне, організаційне й ідейне підґрунтя підсумкової художньої виставки. Митці разом проживали й осмислювали певні процеси, після чого було створено унікальні роботи, що мали сенс тут і тепер, у поточному контексті. Серед них — аудіовізуальний лазерний перформанс «Радіоактивний дощ»; лазерне шоу «Радіація»; авторська музика «Ujif notfound» і «Midi8», інтерактивні інсталяції «Повітря Чорнобиля» (із серії «Надування», авторка Анастасія Лойко), «Mimosa / Багатолика» (автори Сергій Ніжинський, Володимир Ковбаса), «Genus. Chernobyl. Code depressurization» (авторка Тетяна Зубченко), «попіл атомної епохи» (автор Аст'ян Рей), світлова інсталяція «white souls» (авторка Ірина Ворона), перформативна інсталяція «саркофаг» (автори Вольдемар Кляузко та Ігор Бельський).

Сучасні технологічні можливості вражають і, звісно, мистецтво застосовує новітні засоби для самовираження, на кшталт віртуальної або доповненої реальності,

Фестиваль «Carbonarium 2019»

Carbon Art Lito 2020

створення візуальних ілюзій з використанням відеомепінгу та віджеїнгу, іммерсивних практик у різних видах мистецтва і, звісно, їхнього міксування. Митці прагнуть до самореалізації й уваги суспільства до створюваних ними мистецьких продуктів. Провідними темами творчих пошуків є екологія, гендерна рівність, рефлексія політичної ситуації в Україні та світі, проблема людей з інвалідністю.

Мистецтво перевтілює фантазійні образи у конкретні зображення та ідеї, які іноді можна відчутти, почути, помацати і майже завжди побачити. Найактивніше мистецтво задіює саме органи зору та використовує візуальну складову для залучення глядача чи привернення його уваги. У цьому контексті найбільш дієвими стають практики залучення глядачів від простого споглядання до активної участі в події, як, наприклад, фестиваль «Burning Man Decompression Kyiv (official regional event)», що відбувся 3 листопада 2018 року на майданчику арт-резиденції «Карбон».

Наступний, третій етап реалізації арт-девелоперського проєкту «Карбон» розпочався з листопада 2019 року у форматі медіарт-лабораторії на території Суднобудівельного заводу в Києві (вул. Набережно-Лугова, 12) поруч із Фондом «Ізоляція» та креативною спільнотою IZONE, що сприяло розбудові партнерських відносин. З листопада 2019 по травень 2020 року здійснено п'ятнадцять мистецьких проєктів разом із партнерами: IZOLYATSIA. Platform for Cultural Initiatives, Галерея мистецтв «Лавра», Frontier. VR Art Festival. Kyiv, «Виробники мрій», Важка Культура / Heavy Culture, Friendship Collective, Інститут проблем сучасного мистецтва НАМУ, Sensimo festival, FF'Space. «Карбон» доповнював мистецькі події аудіовізуальною програмою у форматах виставок, концертів, медіарт-лекторіїв.

У 2020 році пандемія Covid-19 спричинила суттєві зміни, діяльність арт-резиденції «Карбон» було переведено в онлайн. Основні зусилля арт-девелопера спрямовувалися на оптимізацію ресурсів, коригування запланованих

заходів, пошук інших форматів роботи у нових умовах. Щорічну подію «Carbon Art Lito 2020», присвячену мистецтву нових медіа, впродовж трьох літніх місяців ефективно проведено в онлайн форматі.

На новій локації за адресою Кирилівська 47Б, починаючи з серпня 2020 року проведено п'ять офлайн-подій, зокрема VITAL — новий поп-ап фестиваль ревіталізації та аудіовізуального мистецтва, резиденція «Eco.Logic», гібридний формат «New Reality», серія концертів електронної музики. Восени 2020 року діяв формат Carbon media art incubator, що складався з шести програм, понад 50 уроків з вивчення мистецтва нових медіа.

Нова реальність вимагає інноваційних рішень, тому завдяки інституційній підтримці УКФ було розпочато розробку онлайн-платформи, яка є інтерактивним сайтом, галереєю та місцем для проведення подій. Платформа поєднуватиме взаємодію із тривимірним простором та двовимірним інтерфейсом, які гнучко пов'язані між собою та оптимізовані під роботу на комп'ютерах і мобільних пристроях, різних за характеристиками та операційними системами. Гнучкість роботи із 3D, 2D-вимірними просторами в Unity дозволяє оновлювати і вдосконалювати візуальну складову платформи легко і швидко, постійно доповнювати її новими віртуальними галерейними, навчальними, ігровими, фестивальними та іншими просторами [8; 9].

Етап пандемії спонукає до прояву значної креативності і вимагає від арт-девелопера виняткових оргуправлінських зусиль. За останній час «Карбоном» налагоджено партнерство з Photinus studio, Важка Культура / Heavy Culture, V-Art, Academy of Visual Arts Kharkiv, VJUA, TouchDesigner UA, In Art, Creativity.ua, WOWNOW.how, Chernozem, Велика Ідея. Big Idea. Створено й презентовано понад 20 арт-проєктів. Завдяки онлайн-формату аудиторія глядачів складала понад 10 000 осіб з Києва, Дніпропетровська, Харкова, Одеси, Полтави, Любліна, Дормунду, Вільнюсу, Риги, Таллінну, Нью-Йорка.

Поп ап фестиваль VITAL, 2020

Завдяки виваженим діям арт-девелопера до команди «Карбон» долучилося шість нових членів, серед яких контент-менеджер, двоє проєктних менеджерів, куратори аудіовізуальної, доповненої та віртуальної реальності, куратор саунд-арт-лабораторії, що допомагатиме системно реалізовувати події та арт-проєкти. У подальших планах «Карбону» — доопрацювання онлайн-платформи, розвиток саунд-арт-лабораторії, організація та проведення по Україні серії фестивалів сучасного медіаарту.

Висновки. Постіндустріальне суспільство потребує іншої інфраструктури життя й розвою сучасної культури як важливого механізму взаємодії, як засобу самореалізації певних груп й окремої людини. Саме культура забезпечує трансляцію соціального досвіду, творчий розвиток особистості, зберігає єдність і цілісність суспільства.

Аналіз здійснених експериментальних проєктів засвідчує високу актуальність креативного редевелопменту колишніх промислових об'єктів, які розташовані на привабливих земельних ділянках у центральних частинах міст України, і готовність спільнот до згуртування для такої мети. Постіндустріальні локації є вельми придатними для реалізації новітніх форм сучасного мистецтва (медіаарт, саунд-арт, перформанс тощо) і їхнього мікшування.

Трансформація просторів колишніх індустріальних об'єктів на потужні мистецькі осередки залежить від майстерності нового фахівця — арт-девелопера, від виваженого здійснення ним широкого спектру дій на всіх стадіях (концепція — проєкт — реалізація). Коло завдань арт-девелопера охоплює дослідження, розуміння особливостей локації, формування персонального підходу до спільнот, що гуртуються навколо конкретної локації або живуть поряд з нею, відповідно до їхніх запитів та потреб. Потреби виявляють шляхом взаємодії спільнот під час фестивалів і подальшого аналізу результатів

спільної роботи. Арт-девелопер планує роботу зі спільнотами, заходи різних форматів й окреслює стратегію розвитку локації, яка може змінюватися згідно з динамікою розвитку спільнот.

Простори постіндустріальних об'єктів досить великі, тому їхнє освоєння можливе лише зусиллями кількох креативних команд. Все це потребує від арт-девелопера віртуозної артистичності у налагодженні комунікації, ґрунтовного знання особливостей місцевого контексту, розуміння і поваги до запитів місцевих спільнот. Креативний компонент жодним чином не можна насадити на локацію, вона має там «прорости» (за супроводом арт-девелопера) як результат взаємодії та співпраці між усіма дієвцями. Тому наріжним каменем у діяльності арт-девелопера на кожній стадії є комунікація між владою, громадою, бізнесом і професіоналами.

Мистецький напрям видозмін колишніх індустріальних просторів є вельми перспективним, оскільки відповідає потребам сучасного суспільства, що неодноразово висловлювали учасники експериментальних заходів. Креативні трансформації постіндустріальних локацій обумовлюють зростання суспільного інтересу і, також, вартості території, насиченої різноманітними практиками і подіями. Зростання інвестицій в їхній редевелопмент із залученням експериментальних мистецьких практик суттєво посилюватиме роль арт-девелопера.

Нині видозміни на вітчизняних теренах відбуваються переважно шляхом створення локальних арт-просторів, які спроможні дати імпульс подальшому розвою занедбаних промислових майданчиків, у той час як у країнах Європи проблеми постіндустріальних територій вирішують на міському та державному рівнях. Інтеграція просторів колишніх промислових підприємств у культурно-мистецьке життя суспільства може стати вельми продуктивним рішенням сучасних проблем українських міст, оскільки дає нове «дихання» спустошеним індустріальним об'єктам.

Література

1. Власенко Є. Нові публічні простори: Постіндустріальний порядок проти мистецького хаосу // Незадоволення публічними просторами. Урбаністичні студії 3. Київ: Всесвіт, 2016. С. 254–263.
2. Аннунціата С., Касер У., Макаренко А. Творення майбутнього Києва разом. Міжнародний урбаністичний воркшоп «Фрунзе, 35 — переосмислюємо промзону» // Місто й оновлення. Урбаністичні студії 3 / Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьоля в Україні. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2013. С. 218–235.
3. Кривохижина М., Нешеvecь Н. Місце, де тривають інновації. Міжнародний воркшоп «Фрунзе, 35» // Місто й оновлення. Урбаністичні студії 3 / Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьоля в Україні. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2013. С. 236–258.
4. Чепелик О. ГОГОЛЬФЕСТ — змістовна реабілітація ВДНГ // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: зб. наук. пр. Київ: ІПСМ НАМ України, 2015. Вип. 11. С. 345–364.
5. Чепелик О. ГОГОЛЬФЕСТ на Арт-заводі «Платформа» // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: зб. наук. пр. Київ: ІПСМ НАМ України, 2017. Вип. 12–13. С. 284–298.
6. Єфімова А. Трансформації художніх практик в урбаністичних просторах кінця ХХ — початку ХХІ ст.: від традиційних форм до актуальних моделей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2012. Вип. 23. С. 214–227.
7. Герман Є. Кураторська практика в сучасному мистецтві. Світовий досвід та український контекст: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / Нац. акад. образотворчого мистецтва і архітектури. Київ, 2016. 18 с.
8. Платформа в бета версії. URL: <https://simmer.io/@alex154/carbonwebgl> (дата звернення 16.04.2021).
9. Гід по сайту «Карбон». URL: <https://youtu.be/oXm2rqMvMQE> (дата звернення 16.03.2021).

References

1. Vlasenko, Ye. 2016. Novi publichni prostory: Postindustrialnyi poriadok proty mystetskoho khaosu [New public spaces: Post-industrial order against the chaos of art]. In *Nezadovolennia publichnymy prostoramy. Urbanistychni studii 3* (pp. 254–263). Vsesvit.
2. Annunziata, S., Kaser, U., Makarenko, A. Tvorenna maibutnoho Kyieva razom. Mizhnarodnyi urbanistychnyi vorkshop «Frunze, 35 — pereosmysliuemo promzону». In *Misto y onovlennia. Urbanistychni studii 3* (pp. 218–235). FOP Moskalenko O. M.
3. Kryvokhyzhyna, M. & Neshevet, N. (2013). Mistse, de tryvaiut innovatsii. Mizhnarodnyi vorkshop “Frunze, 35” [Place where innovations go on. Frunze, 35 international workshop]. In *Misto y onovlennia. Urbanistychni studii 3* (pp. 236–258). FOP Moskalenko O. M.
4. Chepelyk, O. (2015). HOHOLFEST — zmistovna reabilitatsiia VDNH [Gogolfest as a rehabilitation of the aim of the VDNKh]. *Suchasni problemy doslidzhennia, restavratsii ta zberezheniia kulturnoi spadshchyny: zb. nauk. pr., 11*, 345–364.
5. Chepelyk, O. (2017). HOHOLFEST na Art-zavodi “Platforma” [Gogolfest at the Platforma art-factory]. *Suchasni problemy doslidzhennia, restavratsii ta zberezheniia kulturnoi spadshchyny: zb. nauk. pr., 12–13*, 284–298.
6. Yefimova, A. (2012). Transformatsii khudozhnikh praktyk v urbanistychnykh prostorakh kintsia XX — pochatku XXI st.: vid tradytsiinykh form do aktualnykh modelei [Transformation of the art practices in the urban spaces of the late 20th and early 21st centuries]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*, 23, 214–227.
7. Herman, Ye. (2016). Kuratorska praktyka v suchasnomu mystetstvi. Svitovyi dosvid ta ukrainskyi kontekst [Curatorial practice in contemporary art. Global experience and Ukrainian context]. [Candidate of art studies dissertation abstract, National Academy of Fine Arts and Architecture, Kyiv].
8. Platform. Beta version (n. d.). <https://simmer.io/@alex154/carbonwebgl>
9. Carbon webpage guide. (n. d.). <https://youtu.be/oXm2rqMvMQE>

Kondel-Perminova N., Khalepa O.

The Role of Art Developer in the Formation of Contemporary Art Practices

Abstract. Filling the spaces of abandoned industrial areas with new content is an urgent problem of the present time. Successful redevelopment of post-industrial locations suitable for the deployment of the latest artistic practices is possible with the multi-vector practice of a new type of figure—the art developer. This concept is introduced into the scientific circulation in the article. The activity of an art developer is a special art of mixing and performing a number of functions inherent, specifically, to a curator, art manager, and developer. Exemplified with the author’s experimental project of Carbon Art Residence (Kyiv), the main content of the art developer’s work is analyzed. According to the project approach, it includes three main stages: concept — project — implementation. Artworks in various creative formats tested in Carbon Art Residence are presented.

Keywords: curator, art developer, Carbon Art Residence, experiment, project, art of new media.

Кондель-Перминова Н., Халепа А.

Роль арт-девелопера в развитии современных художественных практик

Аннотация. Наполнение пространств заброшенных промышленных территорий новым содержанием является актуальной проблемой современности. Успешный редевелопмент постиндустриальных локаций, пригодных для развертывания новейших художественных практик, возможен при наличии мультивекторной практики деятеля нового типа — арт-девелопера, понятие которого вводится в научный оборот. Деятельность арт-девелопера рассматривается как особое искусство микширования и выполнения ряда функций, присущих, в частности, куратору, арт менеджеру и девелоперу.

На примере авторского экспериментального проекта арт резиденции «Карбон» (Київ) проанализировано основное содержание работы арт-девелопера, которая разворачивается в проектном подходе и состоит из трех основных стадий: концепция — проект — реализация. Изложены художественные наработки в различных творческих форматах, апробированных в арт-резиденции «Карбон».

Ключевые слова: куратор, арт-девелопер, арт-резиденция «Карбон», эксперимент, проект, искусство новых медиа.